

Investigating the environmental criteria of the ideal kindergarten from the children's point of view (Case study: Kindergartens in Urmia)

Farnoosh Minooei ^{1*}, Parya Shafipour Yourdshahi², Arezoo Aliabbaszadehrezaii ³

¹ Assistant Professor, Department of Architecture, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran.

² Department of Architecture and Urban Planning, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran.

³ M.Sc., Department of Architecture and Urban Planning, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran.

ABSTRACT

Received: 26 October 2024
Revised: 11 December 2024
Accepted: 07 January 2025
Available Online: 1 February 2025

Article type: Research Paper
DOI:

Children are valuable assets of society and many factors affect their optimal growth. One of the most important factors is the environment in which the child learns. This research aims to find the ideal environmental standards of the ideal children's kindergarten from the children's point of view for use in architectural design. The current research consists of two parts, in the first part, through a descriptive qualitative method, it examines the characteristics of children in terms of mental perception and also analyzes children's drawings. The statistical population in this research is all the children of the four-star kindergartens in Urmia, 192 boys and girls aged 4 to 6 years, and the research tool is children's drawings under the title "Drawing of their favorite kindergarten". The second part of the research is fundamental in terms of purpose and quantitative in terms of method. After getting to know the factors children expect, a semi-open questionnaire was prepared as a Likert scale and given to 10 experts in this field to measure the research's reliability. Then it was investigated by the Delphi technique in three rounds. The results of the research show that factors such as open space, resting place, nature, play facilities, variety of colors, variety of space, communal space, lighting, easy access, furniture, security, music, and flexibility are the characteristics that children need from kindergarten and these factors are also the ideal kindergarten environmental criteria from the experts' point of view.

KEYWORDS

Child, Environmental criteria, Ideal kindergarten, Environmental psychology, Architecture.

* Corresponding author.

E-mail address: farnoosh.minooei@iau.ac.ir

بررسی معیارهای محیطی مهدکودک مطلوب از دیدگاه کودکان (نمونه موردی): مهدکودک های شهر ارومیه)

فرونوش مینوئی^{۱*}، پریا شفیع پور یوردشاهی^۲، آرزو علی عباس زاده رضائی^۳

^۱ استادیار، گروه معماری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران. farnoosh.minooei@iau.ac.ir

^۲ گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران. pshafipour@tvu.ac.ir

^۳ کارشناسی ارشد، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه فنی و حرفه ای، تهران، ایران. a.aliabaszadeh@yahoo.com

چکیده	
تاریخ دریافت:	۱۴۰۳/۰۸/۰۵
تاریخ بازنگری:	۱۴۰۳/۰۹/۲۱
تاریخ پذیرش:	۱۴۰۳/۱۰/۱۸
تاریخ انتشار:	۱۴۰۳/۱۱/۱۳
مقاله علمی پژوهشی	
<p>کودکان سرمایه های با ارزش جامعه می باشند و عوامل متعددی بر رشد مطلوب آنها موثر است. یکی از مهم ترین عوامل، محیطی است که کودک در آن به یادگیری می پردازد. هدف این پژوهش بررسی معیارهای محیطی مهدکودک مطلوب از دیدگاه کودکان جهت به کار گیری در طراحی معماری می باشد. پژوهش حاضر از دو بخش تشکیل ده که در بخش اول از طریق روش کیفی - توصیفی و با بهره گیری از مطالعات اسنادی و کتابخانه ای به بررسی ویژگی های کودکان از نظر ادراک و دیدگاه های ذهنی آن ها و همچنین ارزیابی مهدکودک های چهارستاره شهر ارومیه بر این اساس می پردازد. جامعه ی آماری مورد مطالعه در این پژوهش، کلیه ی کودکان مهدکودک های چهار ستاره شهر ارومیه به تعداد ۱۹۲ نفر دختر و پسر ۴ تا ۶ سال است و ابزار پژوهش، نقاشی های کودکان تحت عنوان "ترسیم مهدکودک مورد علاقه شان" می باشد. بخش دوم پژوهش از نظر هدف بنیادی و از نظر روش کمی است. پس از دستیابی به شناخت عوامل مورد انتظار کودکان، جهت سنجش پایایی تحقیق، پرسشنامه ای به صورت نیمه باز در قالب طیف لیکرت، در اختیار ۱۰ نفر از خبرگان این حوزه تخصصی قرار داده شد. سپس پاسخ ها به روش تکنیک دلفی در سه دور بررسی گردید. نتایج پژوهش نشان می دهد عواملی همچون فضای باز، محل استراحت، طبیعت، امکانات بازی، تنوع رنگ، تنوع فضا، فضای جمعی، روشنایی، دسترسی آسان، مبلمان، امنیت، موسیقی و انعطاف پذیری ویژگی هایی هستند که کودکان از مهدکودک مورد علاقه خود انتظار دارند و این عوامل، معیارهای محیطی مهدکودک مطلوب از دیدگاه متخصصین نیز می باشند.</p>	
واژگان کلیدی	
کودک، معیارهای محیطی، مهدکودک، روانشناسی محیطی، معماری.	

مقدمه

امروزه از مهم‌ترین نمودها و دغدغه‌های جامعه، رشد، تعالی و پویایی انسان‌هاست. به عقیده‌ی بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت شخصیت هر انسان در هفت سال اول زندگی او شکل می‌گیرد. پس این مرحله از زندگی هر انسانی نقش تعیین‌کننده در آینده‌ی پیش روی او دارد و بی‌توجهی و سهل‌انگاری نسبت به آن می‌تواند عواقب جبران‌ناپذیری در پی داشته باشد. دنیای کودکان، بی‌آلایش‌ترین و پاک‌ترین دنیای رنگین در طول زندگی انسان‌هاست. از این رو، هنرمندان موظفند برای برقراری ارتباطی مؤثر با این دنیای زیبا و ساده، حالت‌های روحی و روانیشان را شناسایی و آثاری متناسب با آنان ارائه دهند. کودکان برای رشد و پرورش، به آثار و محیط‌های رنگین مخصوص به خود نیازمندند (سوهانگیر، ۱۳۹۱). کودکان و نوجوانان قشر عمده‌ای از جمعیت جهان به خصوص کشورهای در حال توسعه را تشکیل می‌دهند و در هر جامعه‌ای سلامت کودکان و نوجوانان اهمیت ویژه‌ای دارد. رشد ارتباطات و تعاملات اجتماعی با همسالان در دوران کودکی نقش مهمی در رشد اخلاقی و افزایش همدلی آنها ایفا می‌کند و کسب آن، نتایج مثبتی به همراه دارد که فرد تا پایان عمر از آن بهره مند خواهد شد. برای گذر از عصر اطلاعات محیطی که کودک در آن به بازی و یادگیری می‌پردازد در پرورش خلاقیت وی، غیر قابل انکار است. برخی محرک‌ها مانند عوامل محیطی و خانوادگی می‌تواند در شکل‌گیری شخصیت و بهداشت روانی کودکان اثرگذار باشد و مسیر رشد پرخاشگری و رفتارهای ناسازگارانه را در آنها هموار سازد (فیروزآبادی و آقایی جشقانی، ۱۳۹۹). مقوله محیط به صورت عام و همین‌طور ویژگی‌های محیطی به طور ویژه، از جمله مواردی هستند که از جهت تأثیر و نقشی که بر رفتار و روان کودک دارند، حائز اهمیت هستند. در واقع محیط، به عنوان بستر فعالیت و زندگی کودک و تأثیر شرایط محیطی بر کودک، اجتناب‌ناپذیر است. از طرفی هم آغاز پرورش بسیاری از توانایی‌های انسان، در دوران کودکی است بنابراین آغاز پرورش قدرت تخیل و خلاقیت هم از دوره کودکی شکل می‌گیرد به همین سبب سعی در خلق محیط‌هایی مختص کودک، با توجه به روحیات، عواطف و انتظارات کودکانه یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد بررسی در زمینه طراحی برای کودک گردیده است. زیرا کودک با درک از محیطی که در آن قرار می‌گیرند، شور و هیجانات خود را ابراز کرده و اقدام به بازیهای خلاقانه و یادگیری مثبت و سالم می‌نمایند. اهمیت توجه به محیط کودک به عنوان عنصری مؤثر و کاربردی در جهت رشد و خلاقیت وی، نیاز به فضایی مناسب در جهت پرورش و توجه به خواسته‌ها آن را لازم و ضروری می‌نماید. با این همه، آنچه اغلب در بحبوحه زندگی مدرن امروزی، از اذهان می‌رود، بی‌توجهی به تأثیر چگونگی محیطی بر روان و عادات کودکان است که در مواردی بسیار باعث دلواپسی و نگرانی می‌گردد. امروزه معماری از مقولاتی مانند علوم شناختی، علوم اجتماعی، علوم انسانی و هنر در محتوای خود استفاده می‌برد، در نهایت نه تنها حاصل نهایی طراحی، بلکه روند طراحی و معماری باید مورد مطالعه و پژوهش قرار بگیرد (شهریاری و کامران کسمایی، ۱۴۰۲).

در این میان دانش معماری با هدف ارتقاء کیفیت فضاهای محیطی کودکان می‌تواند نقش بسیار مهم و سازنده‌ای را در تجدید حیات و توانمندسازی فضاهای مورد نیاز کودکان ایفا نماید. در واقع، دانش معماری با رویکردهای زیبایی‌شناسانه، اجتماعی و محیطی سعی در ایجاد محیط‌های با نشاط، سرزنده و کارا در فضاهای محیطی کودکان دارد، لذا با توجه به اینکه تاکنون در هیچ پژوهشی مهدکودک‌های شهر ارومیه مورد بررسی قرار نگرفته و همچنین به دیدگاه کودکان در مورد معیارهای محیطی مهدکودک مطلوب پرداخته نشده است، در این پژوهش به بررسی معیارهای محیطی مهدکودک مطلوب از دیدگاه کودکان در شهر ارومیه پرداخته خواهد شد. در این زمینه سؤالات اصلی تحقیق شامل: ویژگی‌های یک مهدکودک مطلوب از نظر کودکان چیست؟ و کدامیک از این ویژگی‌ها، معیارهای محیطی مهدکودک مطلوب کودکان از دیدگاه متخصصین نیز می‌باشند؟

در این پژوهش در راستای پاسخ به سؤالات تحقیق مطالعات کتابخانه‌ای در زمینه مبانی نظری و پیشینه تحقیق انجام شد و پس از بررسی و مطالعات آماری انجام شده از سازمان بهزیستی باتوجه به تعدد مهدکودک‌ها در شهر ارومیه، مهدکودک‌های چهار ستاره انتخاب گشته و به دلیل اینکه یکی از مهم‌ترین ابزار بیان کودکان از دیدگاه روانشناسان نقاشی می‌باشد از کودکان خواسته شد که مهدکودک مورد علاقه خود را ترسیم نمایند. سپس پس از بررسی نقاشی‌های کودکان در خصوص موضوع ارائه شده، نتایج توسط متخصصان در حوزه‌ی معماری و روان‌شناسی کودک تحلیل شدند. پس از دستیابی به شناخت عوامل مورد انتظار کودکان، جهت سنجش پایایی تحقیق، پرسشنامه‌ای به صورت نیمه باز در قالب طیف لیکرت، در اختیار ۱۰ نفر از خبرگان این حوزه تخصصی قرار داده شد.

پیشینه پژوهش

موراسا و سارایوا (۲۰۰۱) در پژوهش خود کاربرد ابزارهای برنامه ریزی با کیفیت را برای توسعه یک مهدکودک ایده آل، که بر اساس نیازها و ادراکات شناسایی شده و برای انواع مختلف مخاطبان (کودکان، معلمان و والدین) ساخته شده است را خلاصه می‌کنند. برای این منظور، کار میدانی فشرده در محل در یک نمونه غنی از هفت مهدکودک، شامل ۶۲ مصاحبه اکتشافی انجام شد. با اتخاذ تکنیک‌های مهندسی مفهوم، به چندین ذینفع این فرصت داده شد که آزادانه ایده‌ها و انتظارات خود را در مورد یک مهدکودک ایده‌آل بیان کنند. به منظور کشف تمام غنای مرتبط با تمام داده‌های کیفی جمع‌آوری شده، از ابزارهایی مانند تحلیل MPM، KJ و Kano استفاده شد. سپس، با استفاده از روش Pugh (1996)، مفهوم مهدکودک ایده‌آل تعیین شده است. در نهایت تعریف مشخصات مهدکودک، شناسایی ابزار اندازه‌گیری و تعیین اهداف برای مهم‌ترین پارامترها ساخته شد. استفاده ترکیبی و خلاقانه از این رویکردها منجر به ایجاد یک مهدکودک به شدت مشتری مدار شد که به طور فعال مشارکت کل جامعه و نسل‌های خانواده را در فعالیتهای آموزشی تشویق می‌کند و تعامل با محیط اطراف خود را ترویج می‌کند (Moura e SaÃ. & Saraiva, 2001).

حقیقت و عزیز (۲۰۱۱) در پژوهش خود تحت عنوان تأثیر مهدکودک بر پیشرفت تحصیلی بیان می‌کنند مهدکودک اولین مکان آموزشی و اجتماعی است که کودکان تجربه می‌کنند. کودکان را خلاق‌تر می‌کند و در نتیجه بر رفتار آنها تأثیر می‌گذارد. بنابراین، این محیط یادگیری فیزیکی باید بیشتر الهام‌بخش، چالش‌برانگیز، برانگیزاننده و نشاط‌بخش باشد. مکان‌هایی که برای یادگیری کودکان مرتبط است، باید دارای محیطی مناسب برای بهبود رشد جسمی، ذهنی و اجتماعی آنها باشد. این امر با استفاده از عناصر معماری مناسب و طراحی مکانی که کودکان برای یادگیری از آن استفاده می‌کنند، امکان‌پذیر است. فرم‌های معماری از عناصر خاص سرچشمه می‌گیرند. بنابراین، بهترین مکان برای کودکان باید دارای تنوع رنگی، جذب‌کننده، سیستماتیک و شاداب باشد و علاوه بر آن راحت و ایمن باشد که این امر بسیار اهمیت دارد (Haghighat & Azizi, 2011).

قمبری و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهش خود تحت عنوان بررسی تأثیر کیفیت محیط آموزشی بر رفتارها و احساسات کودکان با تأکید بر مهدکودک‌ها بیان می‌دارند که کودکان در سطوح مختلف در غنای فعالیت در محیط‌های داخلی و خارجی تفاوت معناداری نشان می‌دهند. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده، اهمیت ایجاد و ارتقا فضاهای آموزشی، به ویژه در محیط مهدکودک، برای پیشرفت و توسعه سالم کودکان و تأثیرگذاری بر آینده‌ی آنها به وضوح مشخص می‌شود (Qambari, Javanmardi, Rajaei, Javid & Rahdan, 2023).

نیر و افهمی (۱۳۹۲) در پژوهش خود تحت عنوان نقش جنبه‌های کیفی عناصر محیطی بر پرورش تفکر خلاق کودکان از دیدگاه مربیان مهدکودک بیان می‌دارند که طراحی مراکز آموزشی پیش‌دبستانی که بر مبنای شناخت ویژگی‌های روحی و روانی کودکان انجام می‌گیرد، خلق دنیایی خیالی است که علاوه بر مسائل آموزشی، با بهره‌گیری از کیفیات عناصر معماری به عنوان عوامل فضایی و محرک بصری باعث پرورش خلاقیت کودکان می‌شود (نیر، افهمی، ۱۳۹۲).

شهریاری و کامران کسمایی (۱۴۰۲) در پژوهش خود تحت عنوان بررسی طراحی داخلی فضاهای مهدکودک با قابلیت‌های محیطی در ارتقا خلاقیت بیان می‌دارند که در رویکرد آموزشی، فضاهای داخلی خود به عنوان یک مربی عمل می‌کند. نظم، ساختار و شفافیت از مشخصات شاخص فضاها هستند. بررسی‌ها نشان داد که تنوع زیبانشناختی ارائه شده، شرایط یادگیری با تمام حواس را فراهم می‌کند و در نتیجه هر کودک در فضاهای آموزشی، کارهای خودش که به صورت مستندسازی یا تصاویر نمایش داده شده اند را مشاهده می‌کند (شهریاری، کامران کسمایی، ۱۴۰۲).

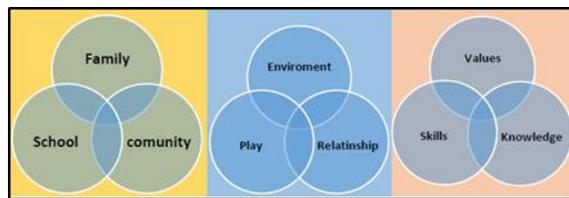
محمدالمزیدی (۲۰۱۹) در پژوهش خود تحت عنوان تأثیر مهدکودک در پیشرفت عاطفی-اجتماعی کودکان بیان می‌دارد مهدکودک‌ها با هموار کردن راه برای یادگیری همیشگی و کمک به رشد توانایی یادگیری کودکان، نقش حیاتی در آموزش اولیه کودکان دارند. مهدکودک‌ها با پذیرش و علاقه‌مند کردن کودکان به آموزش، اطمینان حاصل می‌کنند که بعداً به آموزش با کیفیت خواهند رسید. مهدکودک‌ها با کمک به رشد عاطفی-اجتماعی کودکان، جوانی آن‌ها را تضمین می‌کنند. محققان بر این باورند که سن ۳ تا ۵ سالگی بهینه‌ترین سن برای شکل‌گیری اشتیاق یادگیری در کودکان است. این سن به کودکان امکان می‌دهد در سطوح بعدی سیستم آموزشی موفق شوند. آموزش اولین سنگ بنای کودکان برای ایجاد اولین ارتباط رشد اجتماعی-عاطفی است. علاوه بر این، مهدکودک می‌تواند بر کیفیت و امکان‌سنجی آموزش اولیه تأثیر بگذارد (Mohammed Almazeedi, 2019).

بیبیر و همکارانش (۲۰۲۲) در پژوهشی تحت عنوان بررسی آگاهی و نگرش زیست محیطی کودکان مراجعه‌کننده به مهدکودک‌های خصوصی طبیعت محور و مهدکودک‌های دولتی بیان می‌دارند که با توجه به نتایج تحقیق، تفاوت معنی داری در نگرش زیست محیطی و آگاهی زیست محیطی به دست آمد و کودکان در مهدکودک‌های دولتی در مقایسه با کودکان در مهدکودک‌های طبیعت محور کمتر در معرض محیط قرار می‌گیرند لذا تهیه برنامه آموزش پیش‌دبستانی به شیوه‌ای دوستدار محیط زیست برای افزایش آگاهی زیست محیطی

کودکانی که در مدارس دولتی تحصیل می کنند از نظر ایجاد تفاوت در نگرش آنها نسبت به محیط زیست موثر خواهد بود (Biber, Cankorur, Güler, & Demir, 2022).

جاکان و ایسر (۲۰۲۴) در پژوهش خود تحت عنوان تجزیه و تحلیل رفتارهای بازی کودکان پیش دبستانی در فضای باز، چگونگی تاثیر محیط بیرون بر رفتار بازی کودکان را بررسی کردند و بیان می دارند که بچه ها بیشتر ترجیح می دهند در محوطه پارک و خانه بازی داخل حیاط مدرسه بازی کنند. همچنین اظهار داشتند که می خواهند اجزای ثابت پارک، ورزش، بازی نمایشی، هنر، سرگرمی و مناطق طبیعی را ببینند. علاوه بر این، مشاهده رفتارهای بازی و دیدگاه کودکان در مورد حیاط مدرسه از یکدیگر حمایت می کرد. بنابراین فضاهای بیرونی متناسب با خواسته ها و نیازهای کودکان، راهی مؤثر برای تشویق رفتارهای بازی با کیفیت است (Cakan & Acer, 2024).

کوک و همکارش (۲۰۱۸) اصطلاحات «اجتماعی» و «عاطفی» را تعریف کرده اند که به قدری در هم تنیده شده اند که اغلب با هم نامیده می شوند نه به عنوان دو ساختار مجزا. در شکل ۱ (۱)، اجتماعی و عاطفی به عنوان یک اصطلاح مرتبط با یادگیری ارزش ها، دانش و مهارت ها هستند. علاوه بر این، کودکان باید به طور مؤثر و کارآمد با دیگران ارتباط برقرار کنند، در شکل ۱ (۲) به خانواده، مدرسه و جامعه محیطی کمک می کنند. با این حال، هنوز سه عنصر مانند شکل ۱ (۳) وجود دارد. محیط، بازی و روابط با تعامل یا همکاری نیز برای حمایت از رشد اجتماعی-عاطفی کودکان کار می کنند (Kirk, Icon & Jay, 2018).

شکل ۱. (۱) تلاقی خانواده، مدرسه و جامعه را نشان می دهد. (۲) تلاقی بازی، روابط، و محیط را نشان می دهد که به توسعه مهارت های اجتماعی-عاطفی کمک می کند. (۳) تلاقی ارزش ها، مهارت ها و دانش را نشان می دهد (Kirk, Icon & Jay, 2018).

مبانی نظری

دوران کودکی

دوران کودکی از مهم ترین مراحل زندگی است که در آن شخصیت فرد پایه ریزی و شکل می گیرد. اغلب اختلالات رفتاری ناشی از کمبود توجه به دوران حساس کودکی است. این بی توجهی منجر به عدم سازش با محیط و بروز مشکلات رفتاری برای کودک می شود. مشکل رفتاری به رفتار فردی اطلاق می شود که بدون پایین بودن بهره هوشی، تعادل روانی و رفتاری از اندازه عمومی اجتماع دور و دارای شدت، تکرار، مداومت در زمان ها و مکان های متعدد باشد. به طوریکه در عملکرد تحصیلی، رفتاری دچار درماندگی و یا کاهش میزان کارایی فرد گردد. این گونه کودکان مرتب از سوی اطرافیان طرد می شوند و در مدرسه مرتب از آنها گلیا و شکایت دارند. لذا با توجه به مشکلات شایع رفتاری کودکان یکی از موضوعات حائز اهمیت و شناسایی سریع و به موقع اختلالات، امکان درمان سریعتر آنان را مهیا می سازد (ملکشاهی و فرهادی، ۱۳۸۷). آموزش پیش دبستانی مزیت های بلندمدتی دارد که، به بهتر شدن جامعه در آینده منجر خواهد شد. این مزیت ها از طریق رشد توانایی های آکادمیک کودکان، تقویت حس استقلال، ایجاد انعطاف پذیری و اعتماد به نفس بیشتر در آنان منجر به کاهش بزه های دوران نوجوانی و فعالیت بیشتر و مثمرتر در بزرگسالی خواهد شد (Wong & Rao, 2015).

رشد

برای رشد تعاریف مختلفی بیان شده است، اما تعریفی که به نظر کامل تر می رسد این گونه است: رشد عبارت است از تغییرات کمی و کیفی نسبتاً پایدار، مستمر و فراگیر در قابلیت ها، ساخت و رفتار انسان که تحت تاثیر نضج و تعامل آن با محیط در قالب الگویی منظم و منسجم صورت پذیرد و مستلزم وحدت پیچیده کنش ها می باشد (مصباح و همکاران، ۱۳۷۴). رشد شناختی، رشد فرایندهای درونی ذهنی است که افراد به کمک آن ها یاد می گیرند، فکر می کنند و به یاد می آورند. پیازه^۲ رشد شناخت را گذر مرحله به مرحله از بازتاب های درونی نوزاد تا ظرفیت بزرگسال برای استدلال منطقی و مجرد می داند. بر اساس نظریه پیازه، مکانیسم و حالات رشد شناخت عام و جهان

¹ Development

² Jean Piaget

شمول است، ولی رشد شناخت هر فرد بی نظیر و خاص اوست. محیط هر فرد وضعیت خاصی را بر او تحمیل می کند. بنابراین، رشد شناخت هر فرد هم تحت تاثیر فرایندهای عام رشد ذهنی و هم نوع تجارب خاص اوست (ملک پور و نسائی مقدم، ۱۳۹۳). شناخت شامل گونه های مختلف و متفاوت پردازش اطلاعات است که در سطوح مختلفی روی می دهد. گام اول در توالی پردازش شناختی ادراک است. برای اینکه موضوعی به فرآیند پردازشی ادراک وارد شود لازم است در ابتدا فرد به آن موضوع توجه کند (Groome, 2008).

تعریف روان شناسی رشد

روان شناسی رشد علمی است که جریان تحولات و تغییرات جسمی، ذهنی، عاطفی و عملکرد اجتماعی فرد را در طول عمر - از لحظه انعقاد نطفه تا هنگام مرگ - مطالعه می کند. گرچه روان شناسی رشد به تمام مراحل زندگی انسان مربوط می شود؛ ولی بیشترین توجه آن به دوره کودکی و نوجوانی است (سیف و کرمی نوری، ۱۳۷۵). از دیدگاه کاپلان^۳، رشد عبارت است از زنجیره ای که از تغییرات جسمی، اجتماعی و شخصیتی که به مرور زمان رخ می دهند. مبحث رشد کودک، بررسی علمی این تغییرات در دوران کودکی است (کاپلان، ۱۳۸۱). روان شناسی کودک به مطالعه رشد ذهنی می پردازد. به عبارت دیگر روان شناسی کودک با تطور رفتارها (و رفتارهایی که متضمن خودآگاهی اند) از بدو تولد تا مرحله گذار، که نوجوانی نامیده می شود و طی آن فرد قدم به جامعه بزرگسالان می گذارد، سر و کار دارد. تنها پس از تولد است که تاثیر محیط هم از نظر جسمی و هم از نظر ذهنی، اهمیتی فزاینده می یابد. پس روان شناسی کودک نمی تواند منحصر به بیان عوامل زیستی بسنده کند، زیرا عوامل مربوط به تمرین و تجربه، همچنین عوامل مربوط به زندگی اجتماعی، به طور کلی در رشد کودک نقشی مؤثر دارند (پیازه و اینهلدر، ۱۳۸۳).

روان شناسی رشد کودک از نظر پیازه

دوره کودکی، شروع پرورش بسیاری از توانایی های کودک می باشد و پرورش خلاقیت و خیال پردازی در این دوران شکل می گیرد. روان کودک از نظر پیازه مانند گیاهی است که از یک سو در رابطه با محیط خارجی و از سوی دیگر از داخل و همراه با نیروهای درونی خود به رشد ادامه می دهد. پیازه جایگاه ویژه ای برای آموزش کودکان قایل است. بر اساس نظریه پیازه تجربه در پختگی کارکردهای شناختی نقش دارد. وی تاکید دارد که هر چه فضا پر بارتر، مبهم تر و متعددتر باشد امکان آن که کودک به لایه بالاتری از کارکردهای فکری و توانمندیهای روانی ارتقا پیدا کند امکان پذیرتر می شود (پیازه، اینهلدر، ۱۳۶۷).

به عقیده پیازه، کودکان در این مرحله از رشد شناختی در دوره قبل از عملیات عینی قرار دارند و در این مرحله کودکان توانایی بهتری در تجسم و درک رویدادها را پیدا می کنند (سرخوش و لیراوی زاده، ۱۳۹۴).

پیازه استدلال می کند که اندیشه های کودکان در مرحله پیش از عمل، با اندیشه های کودکان بزرگتر و افراد بزرگسال تفاوت فراوان دارد. اندیشه های مرحله پیش از عمل با خودمداری، زنده گرائی، اطاعت اخلاقی از بیگانه، اندیشیدن درباره ی رویاها به عنوان رویدادهای خارجی، فقدان طبقه بندی، فقدان مفهوم ثبات اندازه ها و بسیاری ویژگی های دیگر مشخص می شود (پیازه و همکاران، ۱۳۸۳). در پایان این دوره، کودک می تواند علائم را از موضوع آن ها جدا بداند و بفهمد که جهان رمزی ذهنی و جهان واقعی اطراف او، در واقع دو جنبه ی مختلف از یک واقعیت است (سیف و همکاران، ۱۳۷۵).

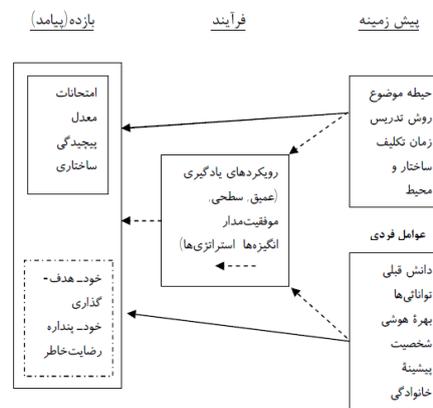
مطابق نظریه ی پیازه و اینهلدر در طول مرحله ی پیش عملیاتی رشد، نشانه های رمزی به واسطه ی شکل گیری دانش مسیر به همدیگر مرتبط می شوند. نشانه های محیطی به شکلی در ذهن کودک رمزگذاری می شود که ویژگی های مرتبط با تصمیم و واکنش های حرکتی کودک به آن نشانه ها حفظ گردند و دانش مسیر به واسطه ی وجود این بازنمایی ها پدیدار شود که این مرحله از رشد، روابط تصویری نام دارد (عینی فر، ۱۳۹۱).

تاثیر محیط آموزشی بر کودکان

رفتار یادگیری در فرد نتیجه تعامل بین متغیرهای شخصیتی و محیطی است. تفکیک متغیرهای شخصیتی و محیطی مؤثر در یادگیری کاملاً نامشخص است، زیرا متغیرهای شخصیتی در محیط شکل می گیرند و تحکیم می یابند و متغیرهای محیطی نیز به نوبه خود بر متغیرهای شخصیتی تاثیر می گذارند. مدل بیگز یادگیری افراد را تحت تاثیر اکوسیستم پیچیده ای می داند که باعث تغییراتی در آموخته های آن ها می شود. این اکوسیستم دارای مولفه های مختلفی است. یکی از عناصر این اکوسیستم به اعتقاد بیگز، موقعیت و محیط یادگیری است که در یادگیری نقش مؤثری ایفا

³ Kaplan

می‌کند. بر همین اساس، می‌توان گفت کسانی که تجربه‌های متنوع تری در محیط‌های مناسب‌تری دارند، نسبت به افرادی که بخت کمتری را برای قرار گرفتن در چنین محیط‌هایی داشته‌اند، در یادگیری خود، اشخاص کارآمدتری خواهند بود. از سوی دیگر، علاوه بر عنصر محیط و موقعیت یادگیری، توانایی‌های متفاوت و بالقوه افراد نیز در اکوسیستم یاد شده، جایگاه ویژه‌ای دارد. به‌طور مثال، فراگیران در یک موقعیت یکسان، ممکن است یادگیری‌های متفاوتی داشته باشند، که آن را می‌توان به تفاوت در توانایی‌ها، انگیزه و یا سبک‌های تفکر آن‌ها نسبت داد (یمینی و همکاران، ۱۳۸۷).

شکل ۲. فرآیند پیچیده یادگیری در الگوی بیگز (یمینی و همکاران، ۱۳۸۷).

همان‌طور که در شکل فوق می‌بینیم یکی از عناصر پیش‌زمینه مؤثر بر بازده و پیامدهای یادگیری دانشجویان، ساختار و محیط یادگیری دوره است. عوامل موقعیتی یا محیطی، عوامل ایجادکننده فضایی هستند که در آن تکلیف یادگیری انجام می‌شود (یمینی و همکاران، ۱۳۸۷).

آماییل بر این باور است که محیط نقش بارزتری نسبت به عوامل شخصیتی در خلاقیت دارد و می‌گوید مطمئناً تغییر و دستکاری عوامل محیطی بسیار راحت‌تر و تغییرپذیرتر از ویژگی‌های فردی خواهد بود. روان‌شناسی محیط که به تأثیر محیط کالبدی بر ذهن، روان و رفتار انسان می‌پردازد، معتقد است کودکانی که محیط پیرامونشان یکنواخت می‌باشد، نمی‌توانند توانایی‌های شناختی خود را به کار برند. محیط پیرامون باید قابلیت تبدیل به محرکی برای انگیزش‌های خیال‌پردازانه را داشته باشد. واقعیت این است که به خلاقیت نمی‌توان با تمرکز بر یک بعد نگریست. بعد فردی، محیطی، فرایندی و محصولی، هیچ کدام به تنهایی نمی‌توانند بیانگر ماهیت خلاقیت باشند. بنابراین خلاقیت مجموع عوامل شخصی، فرایندی و محصولی است که در محیط اجتماعی در تعامل با یکدیگرند (احمدزاده بهشتی و همکاران، ۱۳۹۹).

در جهان امروز، پرورش خلاقیت یکی از محورهای اساسی نظام‌های آموزشی است و معلمان با آموزش دادن شیوه‌های تفکر خلاق و تقویت توانایی‌های خلاقانه نقش بسیاری در رشد یا سرکوبی خلاقیت دانش‌آموزان دارند. در واقع خلاقیت یک ویژگی ثابت شخصیتی نیست که بی‌هیچ تغییر و تحولی در وجود انسان نهفته باشد، بلکه در تأثیر عوامل یا موانعی تقویت یا تضعیف می‌شود (علاء‌الدینی و کلانتری، کجیاف، و مولوی، ۱۳۹۴). بنابراین، توجه به پرورش خلاقیت در کودکان و دانش‌آموزان پیش‌دبستان و دوره ابتدایی از جمله مسایل مهمی است که همواره متخصصان تعلیم و تربیت به آن توجه نشان داده‌اند و درباره آن توصیه کرده‌اند (رادبخش، محمدی فر و کیان ارثی، ۱۳۹۲؛ به پژوه، ۱۳۸۸). از الزامات و روش‌های مهم برای تبلور خلاقیت، ایجاد فضای مستعد، محرک و به‌طور کلی خلاق است.

خلاقیت در کودکان، بارزترین کارکرد ذهن و یکی از عوامل اصلی در زمینه رشد تفکر محسوب می‌شود. ارتباط قوی و مثبتی بین حالت انگیزشی شخص، جهت‌گیری انگیزشی و خلاقیت وجود دارد. تا حد زیادی این محیط اجتماعی است یا لاقلاً برخی از جنبه‌های محیط است که این جهت‌گیری را تعیین می‌کند (میرصفدری و محمدی فر، ۱۴۰۰).

تحقیقات انجام شده در زمینه فضای یادگیری کودک نشان می‌دهد که ویژگی‌های فیزیکی محیط مدرسه مثل نور، صدا، کیفیت هوای داخل کلاس، مناسب بودن دما، عمر ساختمان و همه‌ی این شرایط در کنار هم یادگیری و خلاقیت را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Aturupane, Glewwe & Wisniewski, 2013). پژوهش‌های گوناگون بر روی تأثیر محیط کالبدی بر روی خلاقیت کودکان نشان داده است که فاکتورهای محیطی نظیر عوامل طبیعی محیط، شکل و وسعت فضاها و استفاده از آثار کودکان بر افزایش روند رشد خلاقیت

تاثیرگذار است (نقره کار و همکاران، ۱۳۸۸). طراحی محیط کالبدی واجد کیفیت مطلوب، سبب تعریف سرزندگی در محیط می‌شود. در واقع می‌توان گفت که سرزندگی یکی از مؤلفه‌های سازنده کیفیت کلی طراحی یک محیط است. یک محیط متشکل از سه بعد درهم تنیده کالبد، فعالیت‌ها و تصورات است. ایجاد یک محیط سرزنده توسط سه مؤلفه کلی عملکردی، زیبایی‌شناختی-تجربی و زیست‌محیطی صورت می‌گیرد (گلکار، ۱۳۸۰). طبیعت یک کامل‌کننده ضروری برای محیط ساخته شده دست بشر محسوب می‌شود. زندگی انسان بر آنست که به هم‌نوایی طبیعی با طبیعت برسد. در مورد کودکان این امر از اهمیت بیشتری برخوردار است. آنان در سنی قرار دارند که از طرق ارتباط بصری مستقیم با اشیا و محیط پیرامون خود قادر به کشف بیشتر و بهتر محیط هستند. طبیعت در نظر آنان، گنجینه‌ای عظیم از تمامی اشیا و احجامی است که می‌تواند شکل‌دهنده تصورات و تخیلات آنان باشد، کشف این دنیاهای خیالی و رساندن آن به عرصه ظهور، به کودکان اجازه حضور واقعی در آن و شکوفا کردن هرچه بیشتر و بهتر استعدادهایشان را می‌دهد (کرونر، ۱۳۸۸).

محیط به عنوان یکی از عوامل موثر بر رشد کودک با تاثیرات قابل توجه و به ویژه تاثیر فضای معماری در بهبود و افزایش قابلیت‌های حرکتی و جسمی، و همچنین رشد ذهنی و اجتماعی و عاطفی کودکان، برای طراحی فضایی منطبق با شرایط کودکان نیازمند شناخت دقیق از ویژگی‌های رشد کودک می‌باشیم.

روش‌های ارزیابی کودکان

روش‌های متفاوتی برای ارزیابی مشکلات رفتاری کودکان به کار می‌رود. اغلب ابزارها و سیاهه‌های رفتاری به وسیله‌ی افرادی به جز کودک تکمیل می‌شوند و ابزارهایی که کودک بدان پاسخ دهد، کمیاب است. بنابراین، با توجه به اهمیت کسب اطلاع از خود کودک، ابزارهای فرافکن از نوع نقاشی و بیان داستان روش‌های مورد توجه متخصصان و روانشناسان در سال‌های اخیر بوده است (چمن‌دار و همکاران، ۱۳۹۲). در واقع تحلیل فرافکن داستان‌ها و نقاشی‌ها بر این فرض استوار است که نقاشی کودکان منعکس‌کننده هیجان‌ها، ناسازگاری‌ها، نگرش‌ها و اعتماد به نفس آنها است که به صورت معمول بیان نمی‌کنند (Cherney, Seiwert, Dickey & Flichtbeil, 2006).

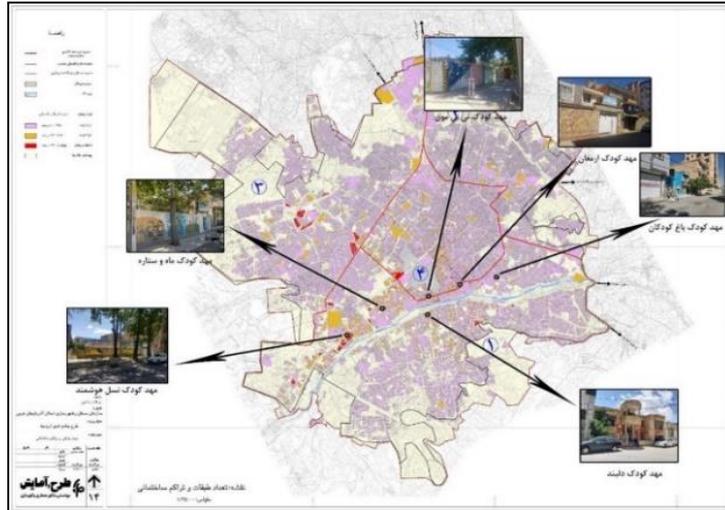
روش‌شناسی

پژوهش حاضر از دو بخش تشکیل شده که در بخش اول از طریق روش کیفی - توصیفی و با بهره‌گیری از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای به بررسی ویژگی‌های کودکان از نظر ادراک و دیدگاه‌های ذهنی آن‌ها و همچنین ارزیابی مهدکودک‌های چهارستاره شهر ارومیه بر این اساس می‌پردازد. جامعه‌ی آماری مورد مطالعه در این پژوهش، کلیه‌ی کودکان مهدکودک‌های چهارستاره شهر ارومیه به تعداد ۱۹۲ نفر دختر و پسر ۴ تا ۶ سال می‌باشد و ابزار پژوهش، نقاشی‌های کودکان تحت عنوان "ترسیم مهدکودک مورد علاقه‌شان" می‌باشد. بخش دوم پژوهش از نظر هدف بنیادی و از نظر روش کمی است. پس از دستیابی به شناخت عوامل مورد انتظار کودکان، جهت سنجش پایایی تحقیق، پرسشنامه‌ای به صورت نیمه‌باز در قالب طیف لیکرت تنظیم شد و در اختیار ۱۰ نفر از خبرگان این حوزه تخصصی قرار داده شد. سپس پاسخ‌ها، به روش تکنیک دلفی^۴ در سه دور بررسی گردید.

محدوده مورد مطالعه

در پژوهش حاضر محدوده مکانی، ارومیه یکی از شهرهای منطقه آذربایجان غربی می‌باشد و نمونه‌های مورد بررسی، به دلیل تعدد مهدکودک‌های این شهر و باتوجه به موضوع پژوهش، مهدکودک‌های چهارستاره شهر ارومیه که دارای امتیاز بالا از نظر سازمان بهزیستی آذربایجان شهری می‌باشند، انتخاب شده اند (شکل ۳).

⁴ Delphi

شکل ۳. نقشه شهر ارومیه و موقعیت مهدکودک های چهار ستاره

یافته‌ها

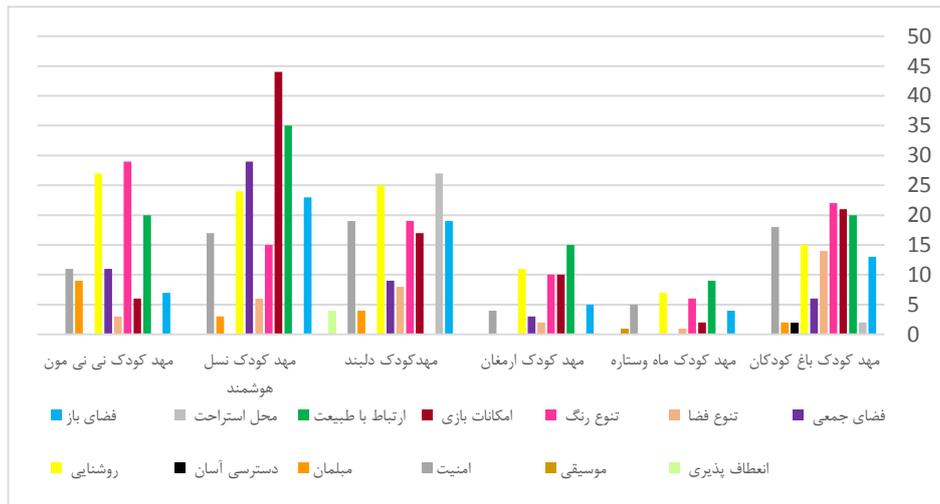
براساس تحلیل‌های انجام گرفته بر روی نقاشی‌های ترسیم شده توسط کودکان ویژگی‌های مهدکودک مطلوب از دیدگاه کودکان استخراج گردید که در جدول ۱ خلاصه ای از این تحلیل‌ها آورده شده است. بنابر نتایج حاصله، فضای باز- محل استراحت- ارتباط با طبیعت- امکانات بازی- تنوع رنگ- تنوع فضا- فضای جمعی- روشنایی- دسترسی آسان- مبلمان- امنیت- موسیقی- انعطاف‌پذیری ویژگی‌هایی هستند که کودکان از مهدکودک انتظار دارند. با توجه به اطلاعات بدست آمده و اشاره شده در جدول ۱، مهدکودک‌ها و ویژگی‌های استخراج شده در نمودار خوشه ای (شکل ۴) وارد شد و میزان اهمیت هر کدام از ویژگی‌های نام برده در مهدکودک‌های مختلف قابل مشاهده می‌باشد.

در بخش دوم پژوهش جهت سنجش پایایی تحقیق، پرسشنامه‌ای شامل عوامل مؤثر از نظر کالبدی بر شکل‌گیری شخصیت کودکان در مهدکودک طراحی شده که شامل ۱۲ عامل می‌باشد و در اختیار ۱۰ خبره قرار داده شد تا براساس طیف ۵ تایی لیکرت، به هر شاخص امتیاز دهند. همچنین از خبرگان خواسته شد چنانچه عاملی به جز عوامل گفته شده مدنظر دارند بیان کنند. آمار توصیفی و نتایج حاصل به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۱. خلاصه اطلاعات بدست آمده از نقاشی کودکان

مهدکودک‌های ۴ ستاره	بازه سنی	کلمات کلیدی	ویژگی‌های بدست آمده	نمونه نقاشی‌ها
۱ مهدکودک باغ کودکان		وجود محیط باز مثل حیاط ارتباط با طبیعت (گیاهان، حیوانات و آسمان آبی) محیط بازی در داخل ساختمان و فضای باز وجود وسایل بازی مثل استخر توپ، زمین فوتبال، تاب.	ار	
۲ مهدکودک ماه و ستاره	۴-۶ سال	سرسره، عروسک وجود دیوارهای رنگی استفاده از پنجره در سقف و جدارها جهت ارتباط با محیط	روشنایی	
۳ مهدکودک ارمنان		ارتباطات جمعی با دوستان وجود روشنایی استفاده از رنگ‌های شاد ساختمان چند طبقه		
۴ مهدکودک دلبنده		وجود امنیت در مهد فضایی برای کتاب خوانی وجود وایت‌برد جهت نوشتن کودکان انعطاف‌پذیری فضاها		

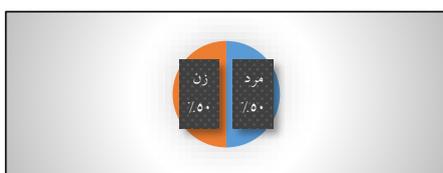
		وجود درختان میوه وجود استخر آب سقف گنبدی ایجاد تنوع فضایی وجود صدای موسیقی	۵ مهدکودک نسل هوشمند
		وجود چراغ و صندلی و درب و پنجره نورخورشید	۶ مهدکودک نی نی مون

شکل ۴. نمودار میزان اهمیت ویژگی‌های مهدکودک ایده‌آل از دیدگاه کودکان در مهدکودک‌های مختلف

آمار توصیفی

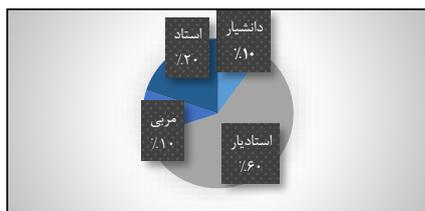
پرسشنامه تنظیم شده به صورت نیمه باز در اختیار ۱۰ نفر از خبرگان رشته روانشناسی و علوم تربیتی قرار داده شد. در این بخش، جهت آشنایی با تعداد پاسخ دهندگان به پرسشنامه مقایسات زوجی از جنبه جنسیت، سن، مرتبه دانشگاهی و رشته تحصیلی به توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان پرداخته شده است.

شکل ۵. جنسیت پاسخ‌دهندگان

جدول ۲. توزیع فراوانی مربوط به جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
مرد	۵	۵۰
زن	۵	۵۰

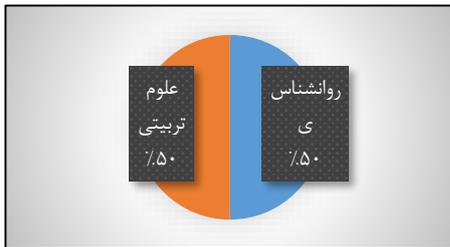

شکل ۶. مرتبه دانشگاهی پاسخ‌دهندگان

جدول ۳. توزیع فراوانی مربوط به مرتبه دانشگاهی

سن	فراوانی	درصد فراوانی
مربی	۱	۱۰
استادیار	۶	۶۰
دانشیار	۱	۱۰
استاد	۲	۲۰

با توجه به جدول فوق، بیشترین فراوانی پاسخ‌دهندگان مربوط به مرتبه دانشگاهی استادیار بوده است و کمترین فراوانی مربوط به مرتبه‌های مربی و دانشیار است که هر کدام تنها ۱۰ درصد از پاسخ‌دهندگان را تشکیل می‌دهند.

شکل ۷. رشته تحصیلی پاسخ‌دهندگان

جدول ۴. توزیع فراوانی مربوط به رشته تحصیلی

سن	فراوانی	درصد فراوانی
روانشناسی	۵	۵۰
علوم تربیتی	۵	۵۰

با توجه به شکل فوق ۵۰ درصد از رشته تحصیلی پاسخ‌دهندگان روانشناسی و ۵۰ درصد از آن‌ها علوم تربیتی بوده‌اند.

نتایج دور اول دلفی

پایایی پرسشنامه در مرحله اول برابر با ۰/۷۲۸ شده است و چون بالاتر از ۰/۷ می‌باشد، مورد قبول است. ضریب هم‌آهنگی کندال در این مرحله برابر با ۰/۲۲۸ است. نتایج دور اول دلفی در جدول ۶ آورده شده است. همچنین در این راند یک عامل توسط خبرگان ارائه شد.

نتایج دور دوم دلفی

در دور دوم دلفی ابتدا عواملی که میانگین کمتر از ۳ در مرحله اول دلفی کسب کرده‌اند، حذف می‌شوند که نتایج نشان داد که هیچ کدام از عوامل دارای میانگینی کمتر از ۳ نیستند، بنابراین عاملی حذف نشد. در دور دوم دلفی، عوامل تایید شده مرحله اول به همراه عاملی که از نظر خبرگان استخراج شده است، دوباره طی پرسشنامه ای در اختیار خبرگان قرار داده شد تا همانند مرحله اول به هر شاخص امتیاز دهند. همچنین در این دور، میانگین امتیازات دور اول دلفی قرار داده شد تا خبرگان براساس میانگین کل تصمیم‌گیری کنند. در این دور، خبرگان نظرات خود در مرحله اول را تایید کردند. نتایج دور دوم دلفی در جدول ۷ آمده است. پایایی و ضریب هم‌آهنگی کندال در دور دوم به ترتیب برابر با ۰/۷۸۸ و ۰/۲۳۲ است. اگرچه براساس پژوهش مشایخی و همکاران (مشایخی، ۱۳۸۴). ضریب هم‌آهنگی کندال در این پژوهش معنادار است ولی شرط توقف راند دلفی نیست. باید بررسی شود که در دور بعدی دلفی، آیا این ضریب پیشرفت قابل توجهی داشت یا خیر.

نتایج دور سوم دلفی

در دور سوم دلفی نیز به طریق مشابه مرحله دوم دوباره در اختیار افراد خبره قرار داده شد تا همانند مرحله اول به هر شاخص امتیاز دهند. همچنین در این دور، میانگین امتیازات دور دوم دلفی نیز قرار داده شد تا افراد براساس میانگین کل تصمیم‌گیری کنند. در این راند نیز خبرگان نظرات مرحله دوم را تایید کردند و از ارائه نظر جدید در خصوص عوامل کالبدی مهدکودک خودداری کردند. در راند سوم دلفی نیز پایایی و ضریب هم‌آهنگی کندال به ترتیب برابر با ۰/۷۸۸ و ۰/۲۳۲ می‌باشد.

جدول ۶. نتایج دور

اول دلفی

سوالات	کمترین امتیاز	بیشترین امتیاز	میانگین	انحراف معیار
تنوع رنگ	۲	۵	۴٫۶	۰٫۹۶۶
ارتباط با طبیعت	۴	۵	۴٫۹	۰٫۳۱۶
امکانات بازی	۵	۵	۵	۰
فضاهای جمعی	۴	۵	۴٫۹	۰٫۳۱۶
امنیت	۴	۵	۴٫۹	۰٫۳۱۶
تنوع فضا	۴	۵	۴٫۶	۰٫۵۱۶
محل استراحت	۳	۵	۴٫۳	۰٫۸۲۳
خوانایی فضاها	۳	۵	۴٫۵	۰٫۷۰۷
تنوع مبلمان	۳	۵	۴٫۴	۰٫۹۶۶
موسیقی	۲	۵	۴	۱٫۰۵۴
نور و روشنایی	۴	۵	۴٫۹	۰٫۳۱۶
انعطاف پذیری	۳	۵	۴٫۵	۰٫۷۰۷
موقعیت جغرافیایی مهدکودک	۳	۵	۴٫۴	۰٫۹۶۶

جدول ۷. نتایج

دور دوم دلفی

سوالات	کمترین امتیاز	بیشترین امتیاز	میانگین	انحراف معیار
امکانات بازی	۵	۵	۵	۰
ارتباط با طبیعت	۴	۵	۴٫۹	۰٫۳۱۶
نور و روشنایی	۴	۵	۴٫۹	۰٫۳۱۶
فضاهای جمعی	۴	۵	۴٫۹	۰٫۳۱۶
امنیت	۴	۵	۴٫۹	۰٫۳۱۶
تنوع فضا	۴	۵	۴٫۶	۰٫۵۱۶
تنوع رنگ	۲	۵	۴٫۶	۰٫۹۶۶
انعطاف پذیری	۳	۵	۴٫۵	۰٫۷۰۷
خوانایی فضاها	۳	۵	۴٫۵	۰٫۷۰۷
تنوع مبلمان	۳	۵	۴٫۴	۰٫۹۶۶
محل استراحت	۳	۵	۴٫۳	۰٫۸۲۳
موسیقی	۲	۵	۴	۱٫۰۵۴
موقعیت جغرافیایی مهدکودک	توسط خبره ارائه شده است.			

دلایل توقف نظر خواهی

- نتایج دورهای سه گانه اجرای روش دلفی در پژوهش نشان می دهد که به دلایل زیر اتفاق نظر میان افراد حاصل شده است و می توان به تکرار دورها پایان داد:
- در دور سوم دلفی، در تمامی شاخصها حداقل ۹۰ درصد پاسخ دهندگان شاخصها را دارای امتیاز خیلی زیاد و زیاد دانسته اند (میانگین بالاتر از ۳ داشته اند).
 - انحراف معیار پاسخهای افراد درباره میزان اهمیت عوامل نزدیک به صفر و صفر است.
 - ضریب همبستگی کندال برای پاسخهای افراد در دور سوم دلفی ۰/۲۵۲ است. باتوجه به این که تعداد پاسخ دهندگان ۱۰ نفر بوده، این میزان از ضریب کندال کاملا معنادار به حساب می آید (مشایخی، ۱۳۸۴).

- تفاوت ضریب هماهنگی کندال در دور سوم و دور دوم تنها ۰/۰۰۴ افزایش داشته است. این ضریب با میزان اتفاق نظر میان افراد در میان دو دور متوالی، رشد قابل توجهی را نشان نمی‌دهد.

نتیجه‌گیری

کودکان سرمایه‌های با ارزش یک کشور می‌باشند و توجه به محیط‌هایی که کودکان در آن‌ها بخش عمده‌ای از زمان خود را می‌گذرانند، همچنین لحاظ کردن خواسته‌ها و علایق کودکان در طراحی این محیط‌ها در شکل‌گیری شخصیت، خلاقیت و علایق آن‌ها بسیار تاثیرگذار می‌باشد. لذا با توجه به تحقیقات پیشین و نتایج حاصل از تحلیل‌های این پژوهش، فضای باز - محل استراحت - ارتباط با طبیعت - امکانات بازی - تنوع رنگ - تنوع فضا - فضای جمعی - روشنایی - دسترسی آسان - مبلمان - امنیت - موسیقی - انعطاف‌پذیری معیارهای محیطی مهدکودک مطلوب از دیدگاه کودکان و متخصصین هستند. همچنین با توجه به نتایج حاصل از تحلیل پرسشنامه‌ها، همان‌طور که در جدول ۷ قابل مشاهده می‌باشد، مهم‌ترین عامل محیطی در مهدکودک از نظر خبرگان، امکانات بازی کودکان است. چراکه تمامی خبرگان بیشترین امتیاز را به این عامل ارائه داده‌اند. پس از عامل امکانات بازی، عواملی چون ارتباط با طبیعت، فضاهای جمعی، امنیت و نور روشنایی بیشترین امتیاز را از نظر خبرگان کسب کرده‌اند. تنوع فضا و تنوع رنگ بعد از این عوامل، عوامل مؤثر هستند. پس از آن‌ها انعطاف‌پذیری و خوانایی فضاها و سپس موقعیت جغرافیایی مهدکودک (از نظر نزدیکی به خانه کودک) و تنوع مبلمان قرار دارند. محل استراحت کودک در مهدکودک پس از تمامی عوامل گفته شده دارای اهمیت است و در نهایت موسیقی نیز می‌تواند به عنوان یکی از عوامل محیطی مؤثر در مهدکودک باشد. لذا امکانات بازی بیشترین تاثیر و موسیقی کمترین تاثیر را در جایگاه عوامل محیطی مؤثر در مهدکودک‌ها دارند. همچنین خبرگان علاوه بر عوامل محیطی، عوامل دیگری را نیز در مهدکودک مطلوب مؤثر دانسته‌اند اما با توجه به اینکه هدف این پژوهش در خصوص عوامل محیطی مؤثر در فضاهای مهدکودک بوده است از بررسی سایر عوامل ذکر شده در این مقاله اجتناب شده است. این عوامل عبارتند از: شخصیت مربی، سبک تفکر و زندگی مربی، سبک تدریس و آموزش‌های تخصصی مربی، ظاهر مربی، تحصیلات مربی، مدیریت مهدکودک، روابط کارکنان با کودکان، قوانین حاکم و اجرای آسان‌گیر و یا سختگیری این قوانین بر کودکان، محتوای برنامه و نوع بازی. این عوامل می‌توانند موضوعاتی جهت انجام پژوهش‌های آتی باشند.

اعلام عدم تعارض منافع

" نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی برای ایشان وجود نداشته است."

پی‌نوشت

- 1 Freud
- 2 Kaplan
- 3 Development
- 4 Jean Piaget
- 5 Delphi

منابع

- احمدزاده بهشتی، سونیا؛ علیزاده اجبرلو، سعداله؛ باباپور خیرالدین، جلیل؛ و حامی، احمد. (۱۳۹۹). اثربخشی کاربرد گیاهان در محیط آموزش و بازی بر پرورش خلاقیت کودک. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی. ۱۵(۵۹)، ۱۴۱-۱۲۷.
- به پژوه، احمد. (۱۳۸۸)، خلاقیت چیست؟ کودک خلاق کیست؟. مجله پیوند، ۳۵۶، ۱۱-۸.
- پیازه، ژان؛ اینهلدر، باربل. (۱۳۶۷). روان‌شناسی کودک، نشر طلوع آزادی.
- پیازه، ژان؛ و اینهلدر، باربل. (۱۳۸۸). روان‌شناسی کودک. ترجمه زینت توفیق. نشر نی.
- رادبخش، ناهید؛ محمدی‌فر، محمدعلی؛ و کیان‌ارثی، فرحناز. (۱۳۹۲). اثربخشی بازی و قصه‌گویی بر افزایش خلاقیت کودکان. / *پیکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۲(۴)، ۱۹۵-۱۷۷.
- سرخوش، زهره؛ لیراو یزاده، پروین. (۱۳۹۴). بررسی تاثیر آموز شهای مهارتی بر توانای یهای شناختی و حرکتی کودکان ۳ تا ۶ ساله، دومین همایش ملی بررسی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی روانشناسی مشاوره و آموزش در ایران.
- سوهانگیر، سارا؛ و نوروز برازجان، ویدا. (۱۳۹۱). مطالعه تطبیقی پیوند مفهومی میان فضای موسیقی و معماری در دوران پیش از مدرن و پس از آن در جهان غرب. *بلاغ نظر*، ۲۳، ۴۶-۳۱.
- سیف، سوسن؛ و کرمی‌نوری، رضا. (۱۳۷۵). *روانشناسی رشد ۱*. تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- شهریار، رهام؛ کامران کسمایی، حدیثه. (۱۴۰۲). بررسی طراحی داخلی فضاهای مهدکودک با قابلیت‌های محیطی در ارتقا خلاقیت، فصلنامه رهپویه معماری و شهرسازی، ۲(۸)، ۴۶

- علاالدینی، زهره؛ کلانتری، مهرداد؛ کجباف، محمدباقر؛ و مولوی، حسین. (۱۳۹۴). تاثیر بازی ایفای نقش بر خلاقیت هیجانی و شناختی کودکان، روانشناسی تحولی. *روان‌شناسان ایرانی*، ۱۲ (۴۵)، ۲۵-۱۵.
- عینی‌فر، علیرضا؛ ایزدی، عباسعلی؛ و قره‌بیگللو، مینو. (۱۳۹۱). گونه‌شناسی روش‌های تحقیق در مطالعات محیطی کودکان. *دوفصلنامه‌دانشگاه هنر*، ۹، ۱۰۳-۸۷.
- فیروزآبادی، مهشید؛ آقایی جشوقانی، اصغر. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش گروهی همدلی مبتنی بر رویکرد شناختی رفتاری بر پرخاشگری کودکان پیش دبستانی. *پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، ۱۰ (۲)، ۵۲-۳۵.
- کاپلان، پاول اس. (۱۳۸۱). *سفر پرماجرایی کودک*. ترجمه مهرداد فیروزبخت. موسسه خدمات فرهنگی رسا. چاپ اول.
- کرونر، والتر. (۱۳۸۸). *معماری برای کودکان*. ترجمه احمد خوش‌نویس و المیرا امیر رحیمی. نشر گنج هنر. تهران.
- گلکار، کوروش. (۱۳۸۰). مؤلفه‌های سازنده کیفیت طراحی شهری. *نشریه علمی پژوهشی صفا*، ۳۲، ۶۵-۳۸.
- مصباح، علی؛ زارغان، محمدجواد؛ بی‌ریا، ناصر؛ آقا‌تهرانی، مرتضی؛ رهنمائی، سیداحمد؛ شاملی، عباس؛ حقانی، ابوالحسن، ساجدی، ابوالفضل. (۱۳۷۴). *روانشناسی رشد (۱) با تکرش به منابع اسلامی*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها.
- ملک‌پور، مختار؛ و نسائی مقدم، بیان. (۱۳۹۳). تاثیر شن بازی درمانی بر رشد شناختی کودکان ناتوان ذهنی آموزش پذیر. *پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، ۱۴ (۱)، ۱۵۴-۱۴۱.
- ملکشاهی، فریده؛ فرهادی، علی. (۱۳۸۷). بررسی شیوع مشکلات رفتاری کودکان پیش دبستانی شهرستان خرم آباد ۱۳۸۵. *فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی لرستان*، ۱۰.
- میرصفدری، شراره السادات؛ و محمدی‌فر، یعقوب. (۱۴۰۰). نقش رسانه‌های مجازی دیجیتال در آموزش مفاهیم شناختی میراث فرهنگی به کودکان. *دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری*، ۹ (۱۶)، ۸۹-۷۳.
- نقره‌کار، عبدالحمید مظفر، فرهنگ؛ صالح، بهرام و شفایی، مینو. (۱۳۸۸). پیمایش در تبیین اصول طراحی فضاهای آموزشی کودکان. *نشریه آرمانشهر*، ۲، ۷۴-۶۸.
- نیر، نجس؛ و افهمی، رضا. (۱۳۹۲). نقش جنبه‌های کیفی عناصر محیطی بر پرورش تفکر خلاق کودکان از دیدگاه مربیان مهدکودک. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۵۰، ۹۹-۸۳.
- یمینی، محمد؛ کدیور، پروین؛ فرزاد، ولی‌اله؛ و مرادی، علیرضا. (۱۳۸۷). رابطه بین ادراک از محیط یادگیری ساختن‌گرای اجتماعی، سبک‌های تفکر با رویکرد عمیق به یادگیری و بازده‌ها یا پیامدهای یادگیری. *فصلنامه روان‌شناسی دانشگاه تبریز*، ۳ (۱۲)، ۱۷۱-۱۳۹.
- Aturupane, H., Glewwe, P., & Wisniewski, S. (2013). The impact of school quality, socioeconomic factors, and child health on students' academic performance: evidence from Sri Lankan primary schools. *Education Economics*, 21(1), 2-37.
- Biber, K., Cankorur, H., Güler, R.S., & Demir, E. (2022). Investigation of environmental awareness and attitudes of children attending nature-centered private kindergartens and public kindergartens. *Australian Journal of Environmental Education* 0, 1-13.
- Cakan, A., Acer, D. (2024). Analysis of preschool children's outdoor play behaviors. *Journal of Outdoor and Environmental Education*.
- Cherney, I. D., Seiwert, C. S., Dickey, T. M.ve Flichtbeil, J. D. (2006). Children's drawings: a mirror to their minds. *Educational Psychology*, 26, 127-142.
- Qambari, H., Javanmardi, M., Rajae, A., Javid, F., & Rahdan, A. (2023). Investigating the Impact of Environmental Quality in Educational Settings on the Behaviors and Emotions of Children with an Emphasis on Preschools. *Human Ecology*, 2(3), 181-194.
- Groome, D. (2008). *An Introduction to Cognitive Psychology: Processes and Disorders* (2nd Ed.). Hove, UK: Psychology Press
- Haghghat, T., & Azizi, B. (2011). The Effect of Kindergarten on Academic Achievement. *Current Research Journal of Social Sciences*. 3(4). 326-331.
- Kirk.G., Icon & Jay.J. (2018). Supporting Kindergarten Children's Socio-emotional and Emotional Development: Examining the Synergetic Role of Environments, Play, and Relationships. *Journal of Research in Childhood Education*. 32(4).
- Mohammed Almazeedi, H. (2019). The Impact of Kindergarten on Children's Socio-emotional Development. *International Journal of Education, Learning and Development* 7(5). 59-70.
- Moura e Sa, P., & Saraiva P. (2001). The development of an ideal kindergarten through concept engineering/quality function deployment, *Total Quality Management*. 12(3).365-372.
- Pugh, S. (1996). In: D. Clausing & R. Andrade (Eds) *Creating Innovative Products Using Total Design: The Living Legacy of Stuart Pugh* (Addison-Wesley).
- Wong, J., & Rao, N. (2015). "The evolution of early childhood education policy in Hong Kong". *International Journal of Childhood Care and Education Policy*, 9, 1-16.